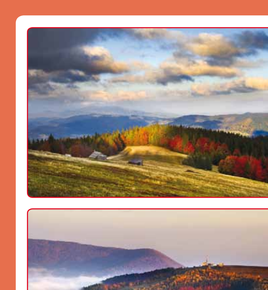

GMINA CZERNICHÓW

Powierzchnia: 5 640 ha
Ludność: 6 773 mieszkańców
Sołectwa: Czernichów, Międzybrodzie Bialskie, Międzybrodzie Żywieckie, Tresna
Strona internetowa: www.czernichow.com.pl

CZERNICHÓW

Gmina Czernichów leży nad malowniczymi przełomami rzeki Soły w Beskidzie Małym, przez jego mieszkańców zwanym Pięknym. Na terenie gminy znajdują się dwie zapory/elektrownie wodne: „Porąbka" w Międzybrodziu Bialskim oraz w Tresnej. Zbiorki zaporom powstały, przepięknie położone, sztuczne jeziora: Międzybrodzkie i Żywieckie, gdzie amatorzy sportów wodnych mają do dyspozycji ładne przystanie z żaglówkami, kajakami, rowerami wodnymi a nawet statecznikami turystycznymi. Osoby lubiące aktywny wypoczynek mogą wybierać spośród licznych form rekreacji, takich jak: kajakarstwo, żeglarstwo, pływanie, wędkarstwo, nurkowanie, Nordic Walking, biegi górskie, jazda na rowerze, także rowerowy cross country lub downhill, pieszo wędrówki, jazda na sankach, nartach, snowboarding, gry i zabawy sportowe. Duża atrakcją gminy jest możliwość uprawiania szybownictwa, paraglidingu, czy lotniarstwa na stokach gór Zar w Międzybrodziu Żywieckim. Góra Zar to miejsce z licznymi atrakcjami dla najmłodszych – zjeżdżalnia pontonowa, placem zabaw, parkiem linowym, całorocznowymiotremsaneczkowym. W zimie, na pasjonatów sportów zimowych czekają dobrze przygotowane trasy zjazdowe: przy wyciągu orczykowym w Międzybrodziu Bialskim na wschodnim stoku Magurki i wzdłuż kolei linowo-terenowej na południowym stoku Żaru.

Z uwagi na swoje unikalne położenie, między górami Beskidu Małego i nad jeziorem, Gmina Czernichów jest jednym z najbardziej wyjątkowych i godnych zobaczenia miejsc w Polsce. Miejscowe atrakcje, bogata baza noclegowa i gościnność mieszkańców sprawiają, że gmina jest doskonałym miejscem wypoczynku o każdej porze roku.

1. **Zespół Elektrowni Wodnych Porąbka-Żar** 1
Ukształtowanie terenu Gminy Czernichów zadecydowało o tym, że na jej obszarze wybudowano, najpierw dwie zapory/elektrownie wodne na rzece Sole: Elektrownię Porąbka w 1936 r. i Elektrownię Tresna w 1966 r., a następnie Elektrownię Szczytowo-Pompową Porąbka-Żar – unikalny w skali światowej obiekt energetyczny, jedna z największych budowli hydroenergetycznych w Polsce. Elektrownia powstała w 1979 r. i jest to jedyna w kraju elektrownia podziemna, zlokalizowana w Międzybrodziu Bialskim, o mocy 500 MW i największym na świecie spadzie wody – 440 m. Wewnątrz góry zainstalowane są turbiny, które wraz z innymi instalacjami zajmują przestrzeń o wielkości porównywalnej do Kościoła Mariackiego w Krakowie.

2. **Góra Żar** 2
Góra Żar to magiczne miejsce, które będąc w Gminie Czernichów należy obowiązkowo odwiedzić. Na stoku góry usytuowana jest Kolej Linowo-Terenowa Żar, a obok zbiornika wodnego na szczycie można zjeżdżać całoroczym grawitacyjnym torem saneczkowym. Obok dolnej stacji kolei znajduje się zjeżdżalnia pontonowa, a w lesie Park Linowy Trollandia i Mini Park Linowy Zoolandia z kilkoma trasami różnej trudności. Góra Żar to również raj dla miłośników sportów ekstremalnych na niebie jak i na ziemi – w powietrzu krążują szybowce i paralotnie a dla fanów dwóch kółek przygotowane są Strzemienne trasy rowerowe. Góra Żar znana jest też z „magicznego miejsca", w którym samochody jadą same pod górę.

3. **Górska Szkoła Szybowcowa ZAR im. Adama Dziurzyńskiego** 3
Górska Szkoła Szybowcowa ZAR im. Adama Dziurzyńskiego to latnica mekka dla pilotów szybowcowych. Lotnisko szybowcowe na szczycie góry Żar powstało w 1936 r. i do lat 70. start szybowców odbywał się przy pomocy naciąganych ręcznie gumowych lin. Szybowce transportowane były na szczyt Żaru na specjalnych wózkach kolejki szynowej - dziś na jej miejscu funkcjonuje kolej linowo-terenowa. Budowa zbiornika wodnego na Żarze, spowodowała przeniesienie lotniska ku podnóżu góry, skąd szybowce są holowane przez samoloty.

4. **Kamienne szopy pasterskie** 4
Kamienne szopy pasterskie to osobliwość etnograficzną Beskidu Małego, stanowiąca prawdziwą rzadkość historyczną zanikającej już gospodarki rolno-pastersko-planiarskiej. Szopy oraz polany śródleśne są spuścizną po osadnikach wołoskich, przybyłych w te okolice w XVI wieku. Przykładem tych interesujących budowli w okolicy Międzybrodzia Żywieckiego jest szopa na Kramarce na Cisowych Grapach oraz szopa na Cinalkowej Polanie na stokach Kiczery.

GMINA JELEŚNIA

Powierzchnia: 17 062 ha
Ludność: 13 478 mieszkańców
Sołectwa: Jeleśnia, Sopotnia Mała, Sopotnia Wielka, Korbielów, Krzyżowa, Krzyżówki, Pewel Wielka, Mutne, Przybrzeżna
Strona internetowa: www.jelesnia.pl

Gmina Jeleśnia położona jest w północnej części Beskidu Żywieckiego w Kotlinie Żywieckiej. Na terenie gminy leży Pilsko, druga góra w Beskidzie Żywieckim co do wielkości po Babiej Górze, ograniczona z jednej strony Przełęczą Glinne, z drugiej natomiast Hala Cudzichowa. Najwyższy punkt 1557 m n.p.m. znajduje się po stronie słowackiej gdzie znajduje się krzyż, a pod szczytem biegnie granica państw. W podszczytowej części polskiej strony Pilska znajduje się schronisko PTTK na Hali Miziowej oraz zlokalizowana jest infrastruktura orczykowych wyciągów narciarskich. Na terenie gminy leżą trzy rezerwaty: Pilsko, Romanka oraz Pod Rysianką. Gmina Jeleśnia to doskonała baza wypadowa na szlaki turystyczne, co wiąże się również z tym, że gmina ta oferuje bogatą i różnorodną bazę noclegową.

W gminie tej kultywowane są lokalne tradycje – gmina słynna jest ze swoich ozdób bibułkowych, a także drewnianych zabawek ludowych. Podczas tradycyjnego Redyku – uroczystego wyjścia owiec na hale na wypas letni można zobaczyć obrzęd mieszania owiec, który ma na celu ze zwierząt będących własnością szeregu właścicieli uformowanie jednego stada. Ta imprezą turystyczno-artystyczna organizowana jest zawsze w majową sobotę i ma celu promocję owczarstwa na Żywiecczyźnie.

Pilsko

1. **Kościół pw. św. Wojciecha w Jeleśni** 5
Pierwszym kościołem w Jeleśni był kościół drewniany zbudowany w XV wieku. Kościół spłonął w latach 20-tych XVII w., jednak w roku 1626 zbudowano nowy murowany kościół w stylu barokowym, którego patronem został św. Wojciech. Początkowo był to kościół jednonawowy, koniec XVIII wieku kościół został powiększony przez dobudowanie nave bocznych i wieży. W Świątyni tej znajduje się kilkanaście zabytkowych ołtarzy z XVIII wieku, m.in. ołtarz główny rokokowy, chrzcielnica i ambona, konfesjonały dębowe, chór muzyczny, drewniane epitafium, kropielnice kamienne w kruchcie, dzwon na wieży, monstrancja i inne. Obok kościoła, wśród starych zabytkowych drzew znajduje się fragment dawnego cmentarza przykościelnego.

2. **Stara Karczma w Jeleśni** 6
Stara Karczma w Jeleśni to jedna z ostatnich oryginalnych karczm w Polsce. Karczma została przeprowadzonie wybudowana w XVIII, ale być może postawiono ją znacznie wcześniej, nawet w XVI w. wieku przez pasterzy wołoskich, którzy byli założycielami wsi Jeleśnia. W czasach zaboru austriackiego karczma stała się własnością Habsburgów, obecnie stanowi własność Spółdzielni Turystyczno-Handlowej „Pilsko" i mieści się tutaj restauracja i kawiarnia. Karczmę charakteryzuje konstrukcja wieńcowa, podwale podtrzymuje solidna, gruba belka. Dach jest tamany, pokryty gontem z dymnikami. Wnętrze Starej Karczmy charakteryzuje gościnność gbarki wystrój urozmaicony kompozycjami kwiatów z bibuły, z których słynie Jeleśnia, a w menu odnaleźć można typowe potrawy charakterystyczne dla tego regionu.

3. **Wodospad w Sopotni Wielkiej** 7
Wodospad w Sopotni Wielkiej to największy w Beskidach Zachodnich wodospad, położony na wysokości 620 m n.p.m., uznany jest za pomnik przyrody. W korycie potoku Sopotnia znajduje się 10 m wysokości próg skalny, przez który przepływa woda skupiona w wąskiej rynnie skalnej i spada w dół po skośnie ustawionych warstwach piaskowca do wyrzeźbionego zagłębienia w dnie o głębokości do 5 metrów. Jest to rzadki przypadek wodospadu katakliniałnego, w którym warstwy skał opadają stromo, w tym samym kierunku co bieg wody.

4. **Stacja kosmiczna YSS + ciemna siłownia** 8
W Sopotni Wielkiej Stowarzyszenie POLARIS - OPP wypracowało innowacyjną w skali regionu astroturystykę gdzie wśród głowych atrakcji dostępny dla odwiedzających region są m.in.: Stacja Kosmiczna YSS - model wnętrza jednego z modułów Międzynarodowej Stacji Kosmicznej ISS w skali 1:1. Po wejściu na pokład, grupa samodzielnie prowadzi wylosowaną „misję kosmiczną" wg scenariusza, który praktycznie za każdym razem jest inny. Obserwacje astronomiczne – to zarówno całonocne pokazy ciemnego nieba jak i sesje słoneczne za dnia, prowadzone przytkznie przez cały rok. Do nocnych sesji dostosowane zostało oświetlenie uliczne w całej miejscowości, dzięki czemu jako jedno z pierwszych miejsc w Polsce posiada ochronę ciemnego nieba do obserwacji astronomicznych.

GMINA KOSZARAWA

Powierzchnia: 3 156 ha
Ludność: 2 446 mieszkańców
Sołectwa: Koszarawa, Koszarawa Bystra
Strona internetowa: www.gminakoszarawa.pl

Gmina Koszarawa rozlokowana jest w dolinie na styku Beskidu Makowskiego i Żywieckiego, z dala od miast, co w właśnie ta ustronność stanowi o jej wyjątkowym charakterze. Docenią to wszyscy ci, którzy w szukają odpoczynku od zgiełku cywilizacji. Liczne szlaki piesze i rowerowe pozwalają na wniknięcie w głąb gór, a specyficzny mikroklimat sprawia, że zimą bardzo długo utrzymują się doskonałe warunki dla uprawiania narciarstwa zjazdowego i biegowego.

Gmina oferuje turystom wycieczki o różnej skali trudności, od godzinnych spacerów po całodzienne wędrówki po okolicznych szczytach gór. Sztandarowymi trasami pieszych wycieczek są wyprawy na szczyty: Lachów Groń, Jałowiec, Mędralowa, Jaworzyna, Lasek.

Z każdego z tych szczytów rozpościera się wspaniały widok na największe, a zarazem najpiękniejsze góry Beskidów: Babią Górę, Pilsko, masyw Romanki. Równie ładne widoki podziwiać można z koszarawskich hali: Mędralowej, Kamińskiego, Janoszkowej. Dla mniej wytrawnych turystów atrakcyjne mogą być wycieczki na Przełęcz Klekociny, na Beskidek, czy do kapliczki Pod Hołą. Natomiast tym najbardziej ambitnym turystom (tzn. posiadającym odpowiednią kondycję, wiedzę i przygotowanie) polecamy całodniową wyprawę na Babią Górę – najwyższy szczyt całych Beskidów Zachodnich, zaliczany do Korony Gór Polskich.

GMINA LGOTA

Powierzchnia: 5 872 ha
Ludność: 10 320 mieszkańców
Sołectwa: Lipowa, Leśna, Sienna, Słotwina, Ostre i Twardorzecza
Strona internetowa: www.lipowa.pl

Gmina Lipowa położona jest u podnóża Skrzycznego będącego najwyższym szczytem Beskidu Śląskiego, a wschodnią część gminy zajmuje Kotlina Żywiecka, co wpływa na różnicowaną rzeźbę terenu, budowę geologiczną, duże bogactwo walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Urozmaicone ukształtowanie gminy wpływa na doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Zachodnią część gminy obejmują obszary chronione: Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego oraz rezerwat przyrody nieożywionej Kuźnie. Największą atrakcją faunistyczną gminy jest głuszec, który jest gatunkiem silnie zanikającym i zagrożonym. Na obszarze gminy znaleźć można ciekawe formacje skalne, takie jak wychodnie skalne na szczycie Malinowskiej Skały, jaskinie w rezerwacie Kuźnie, gdzie można podziwiać dwie jaskinie Chłodną i Pod balkonem, Dolinę Zimnika z odsłoniętymi fragmentami flisza karpackiego, jak również inne geostanowiska i pomniki przyrody. Z punktów widokowych znajdujących się na Hali Ostre, Hali Jaskowej i ze szczytu Skrzycznego można podziwiać krajobraz Kotliny Żywieckiej. Szczególnego charakteru gminie nadają przydrożne kapliczki, które na stałe wtopiły się w lipowski krajobraz. Wszystko to sprawia, że gmina ma doskonałe walory przyrodnicze i wypoczynkowe, szczególnie dla osób spragnionych odpoczynku na tonie przyrody.

1. **Kościół pw. Świętego Bartłomieja w Lipowej** 12
Kościół powstał w 1350r. i był przebudowany dwukrotnie – w pierwszej połowie XVI i przy końcu XIX wieku. Nowy kościół budowany był wokół starego, tak że przy usuwaniu starego powstawał jednocześnie nowy. Z czasem kościół zyskał charakter neogotycki. Wielki ołtarz, datowany na koniec XVI wieku, ma rzeźbioną grupę przedstawiającą Chrystusa Pana, Świętego Bartłomieja i Apostołów. W świątyni tej znajduje się cenny Tryptyk Świętej Rodziny z 1540 roku, pochodzący z ołtarza głównego pierwotnego Kościoła drewnianego. Tryptyk składa się z trzech obrazów, malowanych na desce z podkładem kredowym, przedstawiający: św. Annę Samotrzecią, św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja, będącego patronem parafii.

2. **Izba regionalna** 13
Na terenie Lipowej warto odwiedzić izbę regionalną powstałą w 2000 r. w budynku gospodarczym Wandy i Władysława Bułków., będącą swego rodzaju regionalną ścietką edukacyjną. Na ścianach wisza 200-letnie zegary ścienne, zabytkowe dzwonki i zbyrcki góralskie, obrazy o tematyce góralskiej i liczne trofea myliwskie, a wśród nich na uwagę zasługuje piękna kolekcja rogów oraz głowa jelenia. W izbie można odnaleźć również przedmioty domowego użytku, kolekcję żelazek zdusza, modzierze, młynki do kawy i pieprzu, maśniczki, szatkownice, tarki do parzenia itp. Nie brak również elementów stroju góralskiego jak pasy góralskie, ciupagi i kapelusze. Jak na izbę regionalną przystało, znajduje się tu również kolekcja instrumentów muzycznych, w tym góralskie skrzypce i trombity.

3. **Dolina Zimnika** 14
Dolina Zimnika położona jest na wysokości około 600 m n.p.m., a jej dnem płynie potok Leśnianka, którego źródło bije w okolicach kotła górskiego, zamknięte stokami Magurki Wisliańskiej, Zielonego Kopca i Malinowskiej Skały. W finale Leśnianka

SYGNATURA
Wydawnictwo Wydział Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie (Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie) ul. Bogdańska 2, 43-400 Cieszyn, tel. 33 858 13 00, www.wydawnictwo@bwsh.pl
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie jest członkiem Stowarzyszenia Wydawców Katolickich
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie jest wydawcą publikacji naukowych, popularnonaukowych i dydaktycznych
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie jest członkiem Stowarzyszenia Wydawców Katolickich
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie
ISSN 2956-0225 • ISSN 2956-0217 • ISBN 978-83-7969-218-1
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie wydaje, drukuje i oprawia zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
Wydawnictwo Wydziału Turystyki i Rekreacji Beskidzkiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Cieszynie wydaje, drukuje i oprawia zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

MAPA ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH OBSZARU LGD „ŻYWIECKI RAJ"

www.wydawnictwo@bwsh.pl
www.wydawnictwo@bwsh.pl

wpływa do Soły, po drodze pozostawiając jednak ślad, który sprawia, iż ta dolina jest tak atrakcyjna. Została wgłębiona w dnie potoku wykaszonowała formacje skalne oraz liczne progi i kaskady. Działania potoku odsłoniły w wielu miejscach warstwy flisza, z którego zbudowany jest Beskid Śląski. Okolice potoku są naturalnym siedliskami wielu rzadkich roślin i zwierząt. Dolina stanowi doskonałe miejsce do wypoczynku i rekreacji.
Ulubili ją sobie turyści piesi, rowerzyści i narciarze biegowi. Cisza, spokój i piękny krajobraz dopełnione są doskonale przygotowaną infrastrukturą turystyczną. Największą atrakcją jest bez wątpienia ścieżka dydaktyczna Dolina Zimnika. Trasa ścieżki liczy sobie 15 kilometra i pozwala zapoznać się z walorami przyrodniczymi tej okolicy.

GMINA ŁODYGOWICE

Powierzchnia: 3 586 ha
Ludność: 13 825 mieszkańców
Sołectwa: Łodygowice, Bierna, Pietrzykowice, Zarzecze
Strona internetowa: www.lodygowice.pl

Gmina Łodygowice to niezwykle malowniczy zakątek Żywiecczyzny, leżący nad Jeziorem Żywieckim, na pograniczu Beskidu Małego, Śląskiego i Żywieckiego w północnej części Kotliny Żywieckiej nieopodal tzw. Bramy Wilkowickiej u stóp Magurki (909 m n.p.m.) Czupla (933 m n.p.m.). Teren gminy jest zróżnicowany pofałdowany, lekko zalesiony, a prawie w 40% pokryty szachownicami pól i łąk, ulokowanych na łagodnych pagórkach, poprzecinanych wstęgami dróg lokalnych, które doskonale nadają się do zarówno do spacerowania jak i jazdy na rowerze. Wędrować można również szlakami oraz nabrzeżem ciągnącym się wokół Jeziora Żywieckiego. W miejscowości Zarzece, nad brzegiem jeziora istnieją przystanie wodne oferujące możliwość wypożyczania sprzętu pływającego (kajaki, rowery wodne, łodzie żaglowe, itp.). Bogata baza ośrodków wypoczynkowych ma do zaoferowania baseny otwarte, korty tenisowe, boiska do gry w siatkówkę, plaże zabaw dla dzieci, siłownie, kawiarnie itp. W ośrodkach organizowane są obozy żeglarskie, na których odbywa się nauka żeglowania oraz pływania na deskach windsurfingowych. Na terenie gminy znajdują się ciekawe obiekty historyczne, m.in. XVII wieczny drewniany kościół pw. św. Szymona i św. Judy Tadeusza, będący jednym z największych i najpiękniejszych obiektów drewnianej architektury sakralnej na Żywiecczyźnie oraz dworek nazywany „Zamkiem" położony w pięknym zabytkowym parku.
Bliskość gór, obfitość lasów, dostęp do jeziora, a także gęsta sieć dróg i potoków, liczne szlaki turystyczne, wspaniałe środowisko przyrodnicze i ekologiczne zachęcają do odwiedzenia tej gminy.

1. **Kościół pw. św. Szymona i św. Judy Tadeusza** 15
Kościół pw. św. Apostołów Szymona i św. Judy Tadeusza, górując nad okolicą, ze wzgórza kościelnego rozciąga się piękna panorama, i Beskidu Żywieckiego. Jest to największy w Beskidach kościół drewniany, został konserwowany w 1636 r. Wnętrze kościoła zachwyca bogatym, nasyconym przepychem i różnorodnością stylem. Ołtarz główny urzeka zdobnymi detalami oraz ilością sakralnych motywów. W świątyni znajduje się osiem ołtarzy reprezentujących rokoko, gotyk i barok, drewniana ambona z końca XVII wieku oraz interesująca polichromia, dzieła z 1929 r. malarza Adama Giebułtowskiego. Na uwagę zasługuje również pozłacany ołtarz główny z krucyfiksem, figurami Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty oraz posąg Adama i Dawida.

2. **Dworek w Łodygowicach** 16
Dworek w Łodygowicach to dawny dwór obronny, którego budowę rozpoczął 1629 roku Jerzy Zbański. Pierwszy jest w pięknym zabytkowym parku. Kolejni właściciele rozbudowywali dwór, otoczyli wałem ziemnym, fosą wypełnioną wodą doprowadzoną z rzeki Żylicy oraz wybudowali bastiony w narożach. Dwór w XIX wieku utracił swoje militarne znaczenie, zlikwidowano część wałów, a fosy zostały zasypane lub przerobione na stawy. Ostatnimi prywatnymi właścicielami dworu była rodzina Kłobuckich. Przebudowali oni posiadłość, dobudowując szklaną oranżerię i nadając jej wygląd, który możemy podziwiać dzisiaj, zmieniając go w rezydencję otoczoną parkiem. Ostatni właściciel dworku w Łodygowicach – baron Otto Klobus zmarł w 1943 r. i został pochowany na łodygowickim cmentarzu. Po I wojnie światowej budynek został uparistwowiony i znajdowała się tam szkoła rolnicza. W 1991 r. zamek i park stały się własnością Gminy Łodygowice.

3. **Kapliczka na Midorowym Polu** 17
Kapliczka wzniesiona została w 1848 roku, na upamiętnienie zniesienia pańszczyzny, którą w Galicji zniósł gubernator Franz Stadion jeszcze zanim zrobiono to w całym Cesarstwie Austriackim. Kapliczka znajduje się na wewnętrznym skrzyżowaniu, z którego roztacza się piękny widok na wszystkie strony świata. Kiedyś obok kapliczki rosła wielka lipa, obecnie pozostał tylko pień, wktórym wydrążono drzwiczki do krzyża. Kapliczka na Midorowym Polu założona została na rzucie prostokąta i zakończona półkolistą absydą, wybudowana z kamienia, obecnie jest wytynkowana i nakryta dwuspadowym gontowym daszkiem. U szczytu kapliczki znajduje się mała nisza, w której odnaleźć można figurkę Matki Boskiej, a poniżej zawieszony jest drewniany krzyż z Chrystusem Ukrzyżowanym. W środku znajduje się kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej.

GMINA MILÓWKA

Powierzchnia: 9 888 ha
Ludność: 10 107 mieszkańców
Sołectwa: Kamesznica, Milówka, Szare, Laliki, Nieledwia
Strona internetowa: www.milowka.pl

„Ni ma piękniejszej krainy łod Milówickiej dziedziny" śpiewali Bracia Golec, tworząc swoją miejscowość. Gmina oferuje wszystko, czego oczekują turyści. Piękne szlaki w dwóch pasmach górskich, malownicze doliny, rzeka Soła z jej potokami ida w parze z atrakcjami i zabytkami znajdującymi się w poszczególnych wsiach. Milówka słynna jest dzięki Goleć uOrkiestrze. O wartościach miejscowości niezapreczalnie świadczy również fakt, iż w roku 1999 została ona laureatem konkursu na „Złotą Miejscowość" organizowanego przez Radio Katowice. Sołectwa tej gminy cechuje bogaty folklor góralı żywieckiego. Najlepiej przekonać się o tym w styczniu, gdy w centrum Milówki odbywa się coroczna impreza pod nazwą „Żywieckie Gody". Uczestnicy tego barwnego korowodu przebierańców przypominają wszystkim, jak dawniej wyglądały obrzędy noworoczne.

Rozlokowana pomiędzy dwoma pasmami górskimi gmina jest również doskonałą bazą dla turystów pieszych, rowerowych, konnych i narciarzy biegowych. Szlaki i ścieżki turystyczne zaprowadzą nas stąd na Baranią Górę, Prusów, Pietraszkę i Halę Boraczą.

1. **Muzeum Stara Chałupa w Milówce** 18
Muzeum Stara Chałupa to zabytkowy, drewniany dom będący jednym z najstarszych przykładów architektury ludowej i tradycyjnego budownictwa Żywiecczyzny. Obiekt został zbudowany w 1739 roku i pierwotnie prawdopodobnie pełnił funkcję wiejskiej karczmy. Do początku lat 70-tych XX wieku Stara Chałupa pozostawała w prywatnych rękach, od 1992 r. budynek stanowi własność gminy Milówka a zarządza nim i opieką otacza Gminny Ośrodek Kultury w Milówce. Stara Chałupa nie tylko muzeum, w ktorym zwiedza się ekspozycje, można również bowiem zobaczyć pokaz przędzenia wełny, łuskania fasoli czy skubania pierza.

2. **Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Nieustającej Pomocy w Lalikach-Pochodzitej** 19
Kościołek ten znajduje się w sąsiedztwie Pochodzita w Lalikach, niedaleko drogi prowadzącej do Istebnej Jasnowic. W miejscu tym wcześniej wznosiła się XIX-wieczna drewniana dzwonnica loretańska, która spłonęła od uderzenia pioruna w 1947 r. Na jej miejscu wybudowano niewielką kaplicę drewnianą, a następnie w 1966 r. niewielki kościołek, lecz bez stosownych pozwoleń. Zanim jednak ówczesne władze zdążyły zareagować na nielegalnie wybudowanie świątyni, nagłośniono w prasie jej artystyczną wartość i unikalność określając ją „perłą sztuki ludowej", co potwierdził konserwatorzy. Kościółek to typowy przykład góralskiej sztuki ludowej, zbudowany w konstrukcji przebowej, na kamiennej podmurówce. O wartości kościółka w Lalikach-Pochodzitej nie stanowi architektura, ale wyposażenie jego wnętrza – wszystkie ściany wraz ze stropem zostały ozdobione przez miejscowych artystów ludowych rycinami o tematyce religijnej, wśród ornamentów o regionalnej tematyce.

3. **Zespół pałacowo-dworski w Kamesznicy** 20
Zespół pałacowo-dworski w Kamesznicy został wybudowany w I połowie XIX wieku przez Teresę i Marcelego Potockich. Zespół składa się z kilku elementów, gdzie podstawowym jest klasycystyczny dwór. Ogród i park w Kamesznicy do chwili obecnej utrzymany jest w prawie niezmienionym stanie. Pomnik przyrody stanowi cały stary, bogaty drzewostan parku.

4. **Leśny Gród** 21
Leśny Gród zaprasza wszystkich turystów spragnionych wyciszenia i kontaktu z naturą. To idealne miejsce na spacer w malowniczej scenerii Beskidu Żywieckiego. Znajduje się na trasie szlaku zielonego prowadzącego na Halę Boraczą. Można tutaj wspaniale odpocząć w otoczeniu różnorodnej roślinności. Ogród cały sezon zdobią tysiące kwiatów, które tworzą niezwykle barwne środowisko. Dowiedzieć się tu można wielu ciekawych rzeczy na temat zwierząt. W Leśnym Grodzie mieszkają między innymi

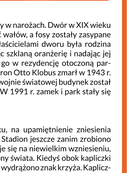

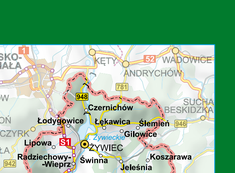

GMINA GRUCZNO

Powierzchnia: 7 647 ha
Ludność: 15 127 mieszkańców
Sołectwa: Cisiec, Cięcina, Węgierska Górka, Zabnica
Strona internetowa: www.wegierska-gorka.pl

Gmina Węgierska Górka – w której obręb wchodzą wsie: Cięcina, Cisiec, Węgierska Górka, Zabnica – zajmuje urokliwy zakątek Żywiecczyzny, wzdłuż biegu rzeki Soły. Gmina należy obecnie do atrakcyjniejszych pod względem turystycznym regionów Polski południowej. Czyste powietrze, górskie potoki, znakomita infrastruktura, obiekty sportowo-rekreacyjne, a przede wszystkim otaczające zwierzaki gory i piękna przyroda sprawiają, że gmina cieszy stale rosnącą popularnością wśród turystów. W ciągu całego roku każdy znajdzie tu dla siebie coś ciekawego i atrakcyjnego. Liczne szlaki turystyczne, rowerowe, konne oraz ścieżki spacerowe ułatwiają i usprawniają uprawianie górskiej turystyki. Gmina jest atrakcyjna także pod względem tradycji, kultury, obrzędowości i wciąż tu obecnego folkloru. W Gminie Węgierska Górka do dziś zachowały swoją żywotność niezwykle barwne i efektowne obrzędy oraz zwyczaje. Wiele wydarzeń kulturalnych w gminie ma charakter regionalny.

1. **Schrony bojowe** 35
Węgierska Górka była ważnym punktem oporu podczas wojny obronnej w 1939 roku. Z zaplanowanych tutaj 16 schronów bojowych, mających zamykać dolinę, do wybuchu wojny zdążono wybudować 5: na lewym brzegu Soły w Cisiu schrony Waligóra i Wólczoga,
na prawym brzegu Soły w Węgierskiej Górce schron Wędrowiec, w Zabniej schrony Wąwóz i Wyrwidąb. Schrony zostały zdobyte w wrześniu po ciężkich walkach. Obrona Węgierskiej Górki przeszła do historii kampanii wrześniowej, zdobywając zaszczytne miano „Westerplatte Południa". Obecnie w Forcie Wędrowiec mieści się Muzeum i Izba Pamięci.

2. **Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Cięcinie** 36
Do najcenniejszych zabytków – nie tylko Cięciny, ale również Żywiecczyzny – zaliczany jest drewniany kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej. We wnętrzu kościoła można podziwiać ołtarze, barokowe ołtarze z XVII wieku, kaplicę św. Franciszka z 1895 roku oraz kamienną chrzcielnicę kielichową z 1705 roku.

3. **Aleja Zbójników** 37
Aleja Zbójników w Węgierskiej Górce powstała w 2009 roku jako efekt odbywającego się pleneru rzeźbiarskiego, w wyniku którego powstało 6 rzeźb o wysokości od 4,5 do 5 metrów, które zostały ustawione wzdłuż ul. Zielonej, nieopodal Urzędu Gminy Węgierska Górka. Aleję rozpoczyna rzeźba dwóch postaci: księcia węgierskiego oraz górali, nawiązując tym samym do historii Węgierskiej Górki i początków osadnictwa na tych terenach. Aleja stanowi przegląd postaci i dziejów zbójnictwa na Żywiecczyźnie. Odnosi się ona do podań, legend, przekazów ustnych przedstawiających zbójowanie jako trwały element lokalnej kultury wpływający na kształtowanie się życia społecznego, religijnego, prawodawstwa, a także folkloru i tradycji, które dziedziczymy po poprzednich pokoleniach.

4. **Bulwary nad Sołą** 38
7 grudnia 2009 roku został oddany do użytkowania bulwar biegnący wzdłuż potoków Zabniczanka, Mikołowska oraz prawego brzegu rzeki Soły. Wzdłuż korytą rzeki powstała ścieżka rowerowa oraz szeroka brukowana promenada z oświetleniem, klombami i ławeczkami. Jedną z większych atrakcji bulwaru jest pięknie oświetlony wiszący most fukowy nad Sołą, wykonany z afrykańskiego drewna, który łączy ul. 3 Maja z bulwarami i parkiem oraz Trakiem Cesarskim po drugiej stronie rzeki.

GMINA GILOWICE

Powierzchnia: 28,19 km²
Ludność: 6 121 mieszkańców
Sołectwa: Gilowice, Rychwałd

Strona internetowa: www.gilowice.pl
Gmina Gilowice położona jest u stóp Beskidu Małego, we wschodniej części Kotliny Żywieckiej, wśród malowniczych wzgórz porkrytych łąkami i lasami. Gilowice usytuowane są w dolinie rzeki łękawki, która wpływa do Jeziora Żywieckiego, natomiast Rychwałd zajmuje dolinę potoku Nawieśnik, o dość stromych zboczach.
Sołectwo gminy Gilowice należą do najstarszych zakątków Żywiecczyzny. Pierwsze zapiski o istnieniu Gilowic zamieszczone zostały w 1325r. w spisie Świętopietrza i Voluminа Legum. W tym bowiem roku została tutaj erygowana parafia, druga po żywieckiej. Wyjątkowe walory krajobrazowe, czyste powietrze, cisza i spokój oraz korzystne warunki turystyczno-rekreacyjne dają każdemu turyście możliwość atrakcyjnego i kreatywnego wypoczynku na łonie natury. Gmina oferuje kilka ciekawych tras turystycznych. Naturalne uwarunkowania geograficzne niepowtarzalności są atrakcją dla rowerzystów uprawiających górską oraz tradycyjną turystykę rowerową. Natomiast w sezonie zimowym dogodne warunki zachęcają do uprawiania narciarstwa biegowego.
Chcąc zapoznać się atrakcjami sportowymi miejscowości warto zwrócić uwagę na oferte ośrodka sportowego GRAPA PARK. Tutaj znajduje się **amfiteatr z zapleczem sportowym**. Piękna zadaszona scena wraz z wszelkimi niezbędnymi, garderobami, szatniami, które jako całość stanowią doskonałą bazę do organizacji atrakcyjnych imprez kulturalnych i sportowych. Tuż obok znajduje się stadion z boiskami do gry w piłkę nożną (boisko główne i treningowe). Wyróżniającą ten teren sportową perełką jest **zespół igielitowych skoczni narciarskich**: skocznia młodzieżowa K-19 oraz skocznia mała treningowa tzw. „pierwszego kontaktu ze skokami" K-14, na których zahorowie obsługują się treningi i zawody w skokach narciarskich. Rozgrywane zawody zyskały miano ogólnopolskich, a nawet międzynarodowych.

1. **Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Gilowicach.** 39
Pochodzi z I pol. XVI w. Został przesieniony z Rychwałdu do Gilowic w 1757 r. Świątynia wykonana jest z drewna w stylu gotyku śląsko-małopolskiego i zalicza się do zabytków klasy 0. Wnętrze kościoła wzbogacają późnobarokowy ołtarz (1708r.), pos